

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

MEZŐGAZDASÁGI ÜZEMEK KOOPERÁCIÓJA A NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁGBAN

A termelőszövetkezeti gazdaságok közötti kooperációk létrehozása az egyik legérdekesebb kísérlet, amivel az NDK szocialista mezőgazdaságában találkozunk. Létrejöttének indítéka elsősorban az, hogy a német szakemberek felismerték: *a jelenlegi, a magyarországinál jóval kisebb átlagos üzemméret egyre kevésbé felel meg a korszerű szocialista nagyüzemi gazdálkodás követelményeinek*, nem annyira a jelent, mint inkább a közeli — és természetesen még fokozottabb mértékben a távolabbi — jövőt illetően. Tekintve, hogy a mezőgazdaság az egyik legnagyobb állóeszköz-igényű ágazata a népgazdaságnak, szükséges, hogy az egyre nagyobb méretű beruházások kellő átgondolással és gazdaságossági fokkal kerüljenek kivitelezésre. De ugyanilyen követelményként merül fel a létesítmények gazdaságos kihasználása is. Mivel sem a beruházás, sem a létesítmények kihasználása nem képzelhető el a korszerű létesítmények mérethatárai alatt, a termelőerők oldaláról jelentkező igény a termelési méretek, illetve továbbmenve, a termelési keretek, a gazdaságok méreteinek megváltoztatását teszik szükségessé.

Azt, hogy a továbbiakban röviden ismertetésre kerülő megoldások ennek a követelménynek mennyire tesznek eleget, azt elsősorban a gyakorlat fogja eldönteni. Véleményem szerint az elképzelések jelenlegi formájukban csak a szükségyszerűség felismerésének fokán vannak, és számos alapvető fontosságú kérdést nem is érintenek.

A kooperációs egyesülés formájáról eddig írásos anyag még az NDK-ban sem jelent meg, csak az alábbiakban teljes egészében közölt sokszorosított tájékoztató került összeállításra, amit az újszervezet alapvetésének tartanak.

„A Gundorf—Dölzig-i kooperációs körzet szocialista mezőgazdasági üzemei egyesülésének munkarendje

1. Bevezetés.

A szocialista nagyüzemi termelés megteremti a termelés fokozásának, a munka magas termelékenységi színvonalának és rentabilitásának, s ezáltal a mezőgazdaságban foglalkoztatott dolgozók magas életszínvonalának feltételeit.

Ezt a célt szolgálja a Gundorf—Dölzig-i kooperációs körzet szocialista mezőgazdasági üzemének egyesülése is.

A termelés kooperációjával megteremtődnek a feltételek a növénytermelés és az állattenyésztés specializációjának, és ezáltal az iparszerű termelési eljárások a szocialista mezőgazdasági üzemekbe történő bevezetésének első lépésfokához.

2. A célok és a feladatok.

Az egyesülés a következő célokat határozza meg:

2.1. A részt vevő üzemek éves és távlati terveinek koordinálása és a tervek végrehajtása. E munkákban a gundorfi Mezőgazdasági Üzem- és Munkagazdaságtani Intézet irányítja és támogatja a gazdaságokat.

2.2. A szükséges termelőszövetkezeti géppálmány szervezése, a gépek lehető legnagyobb fokú kihasználása céljából.

2.3. A részt vevő gazdaságok üzemi eredményeinek értékelése.

Az egyesülés munkája a 2.1-től 2.3-ig jelölt pontokban foglaltakra korlátozódik.

3. A tagság.

Az egyesülés tagja lehet minden olyan szocialista mezőgazdasági üzem, amely a dölzigi géppálmány egykori I. és VII. brigádjának körzetében fekszik és a munkarendet elismeri.

A tagság önkéntes.

A tagságról írásbeli nyilatkozat szükséges, amelyet a mindenkor termelőszövetkezeti közgyűlésnek kell megerősítenie.

4. Az üzemek önállósága.

Az üzemek jogi és pénzügyi önállósága megmarad.

5. Az egyesülés vezetése.

Minden, az egyesülésbe belépett szocialista mezőgazdasági üzem két teljes hatalommal felruházott képviselőt delegál az egyesülés vezetőségébe. Az üzemek delegált képviselői képezik az egyesülés vezetőségét. Minden üzem (termelőszövetkezet, gépállomás, kísérleti gazdaság) egy szavazattal rendelkezik a vezetőségben, az egyesülés határozathozó szervében. A határozathozatalhoz egyhangú szavazat szükséges. Ha a vezetőség tagjai a határozathozatalnál hiányzanak, a határozatot állandó munkahelyükön legkésőbb három napon belül megkapják.

Az egyesülés vezetőségének a törvényes keretek és a termelőszövetkezeti szabályzat betartása mellett hozott határozatai minden tagra nézve kötelező erejűek. A gazdaságok tehát felelősek a vezetőség által hozott határozatok végrehajtásáért.

A vezetőség egy elnököt, egy elnökhelyettest és egy revíziós munkával megbízott személyt választ. Az elnök köteles havonta legalább egyszer összehívni a vezetőséget.

A részt vevő gazdaságok egy 5 tagú termelési vezetőséget hoznak létre.

A termelési vezetőség minden hét kedden 11—13 óra között megbeszélésre ül össze a lindennaundorfi kultúrteremben. A sürölődásmentes munkamenet szavatolása végett minden gazdaság egy felelős személyt küld a megbeszélésekre.

A termelési vezetőség minden nap 10—13 óra között Gundorfban elérhető.

A termelés és a géphasználat üzemek közötti összehangolása céljából a tagok kooperációs szerződéseket kötnek. A termelési vezetőség gondoskodik arról, hogy a megkötött szerződéseket betartsák. A szerződés vétkezes megszegése esetén a szerződésszegő büntetést köteles fizetni (pl. a tarifa 25%-át). Ez a büntetés nem zárja ki a kártérítésre vonatkozó igényt. Ha az egyik termelőszövetkezet vonakodik szerződési kötelezettségeinek eleget tenni, akkor az egyesülés többi résztvevői visszalépnek a vele szemben vállalt kötelezettségeik teljesítésétől.

A kooperáció így módon történő megszervezésének álláspontját a legkövetkezetesebben K. Werner, ennek az egye-

sülésnek a megalapítója képviseli, aki a termelőszövetkezetek kooperáción belüli egyesülését is csak a távoli jövőre vonatkozóan helyezi kilátásba. Álláspontját erőteljesen a termelőszövetkezetek tagságának és vezetőségének jelenlegi véleményére alapozza. O. Rosenkranz ezzel szemben hangsúlyozza, hogy ez a jelenlegi vélekedés az egyesülésről egyáltalán nem tekinthető állandónak, mert a nagyobb termelési egységekből származó előnyök megváltoztatják majd a termelőszövetkezetek vezetőségének és tagságának álláspontját is.

A kooperációs törekvésekkel párhuzamosan folyik az ún. *termelési körzetek* (Produktionsbereiche) kialakítását célzó munka. Létrejöttének oka ugyanaz mint a kooperációé. Célja szintén a termelés gazdaságosságát fokozó termelési illetve üzemméretek kialakítása. Ilyen jellegű munkát dolgoztak ki a gundorfi intézetben a lipcei és az altenburgi körzetre vonatkozóan. Általában 4—6 település és 2000—2500 hektár mezőgazdasági terület tartozik egy-egy termelési körzethez. Különösen a Lipce környékére vonatkozó munkából tűnik ki, hogy a tervezet általános következtetéseket akar közvetlen gyakorlatias formába önteni. Így többek között szigorúan ragaszkodik a területnagyság említett két szélső értékéhez. Mivel az elkészített munkákban először az üzemnagyság került meghatározásra, s csak a második lépésben a termelés iránya, ez a munkát formális jellegűvé teszi. A szerzők a kialakított termelési körzeteket a közeljövő nagy gazdaságainak tekintik, s rövid ideig kooperációs tevékenységet terveznek a gazdaságok között. Ez azonban csak lépcsőfok a gyors ütemű egyesülés folyamatában.

K. Werner a szerzők számára veti, hogy nem vizsgálják kellő alaposan a termelőszövetkezetek jelenlegi helyzetét és ugyanakkor nem veszik figyelembe távlati elképzeléseiket sem, s így javaslataik — véleménye szerint — a

A TERMELŐSZÖVETKEZETEK TERÜLETE ÉS VETÉSSZERKEZETE

1. táblázat

A szövetkezeti gazdaság		Összes terület (ha)	Szántó-terület (ha)	Gabona	Burgonya	Cukorrépa	Zöldség
megnevezése	típusa			% -os aránya a szántóból			
Spartacus,							
Dölzig	III.	565	454	47,1	14,3	8,9	1,7
Kollektív,							
Priesteblich	III.	124	120	47,6	8,3	0,4	25,5
Agroflor,							
Schönau	III.	76	72	40,0	8,3	—	16,7
Neues Miltitz,							
Miltitz	III.	34	32	49,0	14,6	7,9	1,6
Voran,							
Burghausen	I.	94	84	46,5	14,3	5,9	5,9
Rückmarsdorf	I.	125	104	43,5	17,4	6,8	4,8
Lindennaundorf	I.	266	244	47,1	13,8	11,1	5,2
Frankenheim	I.	202	188	43,3	14,9	11,6	3,4
12. Jahrestag,							
Dölzig	I.	261	231	46,2	15,2	10,8	6,3
Blücher,							
Priesteblich	I.	88	81	41,4	11,1	6,2	12,4
Grossmiltitz	I.	138	126	48,1	13,8	10,3	2,6

levegőben lógnak. Mivel a Német Demokratikus Köztársaságban rendkívül nagy a jelentősége a régi mezőgazdasági épületek felhasználásának, különösen fontos lenne az alulról felfelé való tervezés elemeinek felhasználása, a meglevő termelőeszközök kihasználására való fokozott törekvés. Véleménye szerint egyébként is jóval lejjebb van az optimális üzemméret határa, mint azt általában ma állítják. Szerinte ez a költséggörbék természetéből következik, mivel azok kezdeti gyors csökkenés után olyan intervallumba lépnek, ahol a változás gyakorlatilag már nem is észlelhető. És az elméleti számításokban, modellekben jelentkező, gyakran alig számottevő jövedelemnövekedést sokszorosan felülmúlják, de legalább is felülmúlhatják a szokatlanul nagy termelési egységek szakmai vezetésében való járatlanságból, az optimálisnál

nagyobb munkaszervezeti egységek irányítási nehézségeiből adódó hátrányok.

Gazdaságosan üzemeltethető — szerinte — a 300 tehenet összpontosító tehenészeti telep, a 300—400 kocát tartó sertéstelep, a két arató-cséplőgépre méretezett önálló gabonatermelő üzem, illetve termelési részleg. Helyesnek tekinti, ha a termelési eszközök bonyolultságával és azok értéknagyságával fordított arányban áll az irányítási — munkaszervezeti egységek létszáma. Tehát mennél bonyolultabb egy gép — a megkövetelte technikai-technológiai viszonyok alapján —, annál kisebb munkaszervezeti egységeket helyes működtetésére létrehozni.

K. Werner úgy véli hogy a meglevő öreg épületek átalakítással történő kihasználása jó alapokat teremt az irányításával működő Gundorf—Dölzig-i

A SZÁNTÓFÖLDI TERMELES ÁTLAGHOZAMAI

2. táblázat

A szövetkezeti gazdaság		Gabonák	Burgonya	Cukorrépa	Takarmányrépa	Takarmány (zöldtömeg)	Zöltség (MDM/ha)*
megnevezése	típusa	átlaghozam (q/ha)					
Spartacus, Dölzig	III.	30,4	130	331	766	230	3 750
Kollektív, Priesteblich	III.	37,8	297	290	500	263	5 750
Agroflor, Schöna	III.	25,0	200	—	450	255	8
Neues Miltitz, Miltitz	III.	33,0	154	270	350	280	350 5 330
Voran, Burghausen	I.	22,9	202	249	800	240	4 700
Rückmarsdorf	I.	27,2	164	204	748	270	4 900
Lindennaundorf	I.	31,8	232	310	769	275	8 800
Frankenheim	I.	32,6	215	266	794	260	6 100
12. Jahrestag, Dölzig	I.	31,0	183	204	710	270	11 000
Blücher, Priesteblich	I.	32,3	212	430	512	265	5 164
Grossmiltitz	I.	28,7	190	277	682	285	4 350

* NDK márka.

kooperációs körzet gazdálkodásának fejlesztéséhez. Lehetségesnek itéli, hogy a meglevő és társulásba lépő gazdaságok távlatban egy-egy önálló üzemként, termelési egységként működjenek.

A kooperációban részt vevő gazdaságok méreteiről és termelési színvonaláról az 1—4. táblázatok adnak képet. Az adatok 1963-ra vonatkoznak, azóta egy lényeges változás történt: a két miltitzi gazdaság összeolvadt. Adataikat a viszonyszámok miatt nem tudtam összevonni, így a táblázatok a tényleges 1963. évi helyzetnek felelnek meg.

Ugy gondolom, hogy az adatok érdeklődésre tarthatnak számot, mivel belőlük képet nyerhetünk a Német Demokratikus Köztársaság nem meklen-

burgi területének mezőgazdasági termelési színvonaláról. Ugyanakkor kitűnik a tulajdonviszonyok terén meglevő sajátosság, az I. és III. típusú szövetkezeti gazdaságok egymás mellett létezésének ténye, az erősen ingadozó üzemnagyság, illetve az hogy a jelenlegi gazdaságok aligha tekinthetők igazi nagyüzemeknek, s a kérdés megoldása valóban gyakorlati szükségyszerűségként merül fel.

Mint a táblázatokból látható, a társulásba lépő gazdaságok a magyar mezőgazdasági termelés színvonalánál magasabban állanak, akár a hozamokat, akár a dolgozók személyi jövedelmének szintjét hasonlítjuk is össze. De kitűnik belőlük az is, hogy a gazdaságok között alig-alig lelhető fel — a három

3. táblázat

AZ ÁLLATSŐRÜSÉG ÉS AZ ÁTLAGHOZAMOK

A szövetkezeti gazdaság		A 100 ha mezőgazdasági területre jutó állomány (db)							Tehenenkénti átlagos tejhozam (l)	Egy sertésre jutó átlagos súlygyarapodás (kg)
		szarvasmarha		sertés		juh összesen	baromfi összesen	számos-állat		
megnevezése	típusa	összesen	ebből tehén	összesen	ebből koca					
Spartacus, Dölzig Kollektív	III.	82	35	151	13	—	210	77	2550	111
Priesteblich	III.	66	22	161	24	—	—	61	2468	95
Agroflor, Schönau	III.	110	39	266	25	—	52	131	3551	102
Neues Miltitz, Miltitz	III.	76	44	284	20	—	—	126	2400	103
Voran, Burg-hausen	I.	100	41	153	16	—	764	120	3200	154
Rückmars-dorf	I.	97	41	205	21	210	576	138	2610	120
Lindennaun-dorf	I.	102	53	200	18	16	513	130	2500	93
Frankenheim 12. Jahrestag	I.	96	49	190	16	16	463	184	3054	109
Dölzig Blücher,	I.	96	48	152	22	25	514	135	2720	124
Priesteblich	I.	89	42	186	13	27	341	110	2590	92
Grossmiltitz	I.	114	52	217	20	43	580	148	1880	75

zöldseges termelőszövetkezet kivételével — erőteljesebb specializálódás. Ez tehát teljesen a jövőben megoldandó probléma.

Az egyesülés termelőszövetkezeti gazdaságai között létrehozandó specializálódás előtt azonban nagyon sok akadály áll még. Ezek véleményem szerint — a teljesség igénye nélkül — az alábbi főbb problémakörökbe sorolhatók:

1. *A tulajdonviszonyok közötti különbségek.* Ennek egyik jellegzetes ki-

hatása, hogy az I. típusban a közösen folytatott termelés a háztájiban levő állatállomány kiszolgálását hivatott elsősorban szolgálni, és csak másodlagosan közvetlenül árutermelő jellegű. A háztáji gazdaságok állatállományának specializálódása pedig nehezen képzelhető el.

2. *A jelenlegi termelési méretek kétségessé teszik, hogy sikerül oly módon megszervezni a szakosított termelést, miszerint a jelenlegi gazdaságok képez-
nék az önállóan gazdálkodó és specia-*

4. táblázat

NÉHÁNY ÁLTALÁNOS GAZDASÁGI MUTATÓ

A szövetkezeti gazdaság		A 100 ha mezőgazdasági területre jutó munkakerélszám (fő)	Az 1 ha mezőgazdasági területre jutó		Az 1 munkaegységre jutó átlagos személyi jövedelem		Az 1 egész éven át dolgozó tagra jutó átlagos évi személyi jövedelem (MDM)*
megnevezése	tipusa		költség (MDM)*	bevétel (MDM)*	pénz-jövedelem (MDM)*	természetbeni (MDM)*	
Spartacus, Dölzig	III.	20,1	1935	2600	8,00	0,60	3586
Kollektív, Priesteblich	III.	26,1	1770	3120	12,00	1,15	5680
Agroflor, Schöna	III.	93,6	5069	8772	14,50	—	5830
Neues Miltitz, Miltitz	III.	17,7	1500	2585	10,71	0,41	5500
Voran, Burghausen	I.	19,1	688	827	0,07	17,60	7720
Rückmarsdorf	I.	20,3	959	1053	—	19,60	4640
Lindennaundorf	I.	20,6	794	1449	3,64	12,15	5678
Frankenheim	I.	21,1	762	1020	0,96	16,40	6287
12. Jahrestag, Dölzig	I.	22,7	872	1228	2,98	12,40	5659
Blücher, Priesteblich	I.	25,0	1043	1899	6,96	8,40	7651
Grossmiltitz	I.	17,0	651	776	—0,15	15,60	5309

* NDK márka.

lizált termelési egységeket. Erre a 100—150 ha-os terület aligha alkalmas.

3. A gazdaságok pénzügyi és jogi önállóságának a tervezetben meghirdetett elve vagy nem tartható fenn, vagy gátolni fogja az egyesülés munkáját. Ennek okai:

- Az egységes árenda eleve kedvez néhány ágazatnak, illetve ugyanígy ellene hat a másik egy-néhány ágazatra történő specializálódásnak.
- Az erőteljesen specializált gazdaságok rizikóját nem vállalhatja egy gazdaság, illetve egy termelőszövetkezet tagsága. Ez pedig csak közös pénzügyi ügyletekkel küszöbölhető ki.

- Az egyes termelési ágak eltérő mennyiségben és ütemben igényelnek pénzügyi erőforrást a specializáció megteremtéséhez szükséges beruházásokhoz. De ezeknek megtérülése is eltérő termelési áganként.

Mindezek a kérdések természetesen megoldhatók és meg is oldandók, mert felmerültüknek objektív okai vannak, és aligha tűrnek halasztást. Az pedig bizonyos, hogy e figyelemre méltó kísérlet állandó figyelése, tapasztalatainak magyarországi értékelése hasznos lehet a mi szakembereink számára is, sőt, eredményeinek hazai alkalmazása sem elképzelhetetlen.

Varga Gyula dr.